

Nr 4**Lagutskottets betänkande med anledning av motion om granskningsmyndighet för boutredningsmannaarvode m. m.****Motionen**

I motionen 1975:22 av herr Börjesson i Falköping (c) yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om utredning och förslag till inrättande av en granskningsmyndighet för bedömning av skälighet i boutredningsmans arvode m. m.

Till stöd för yrkandet anför motionären att man borde bereda möjlighet för dödsbodelägare att få boutredningsmans arvodesräkning granskad av domstolsväsendets organisationsnämnd (DON) eller annan opartisk myndighet på samma sätt som sker när Advokatsamfundet kontrollerar arvodesräkningar. Beträffande motiveringen i övrigt hänvisar utskottet till den tryckta motionen.

Gällande rätt m. m.

När en person avlidit, skall hans egendom övergå till hans arvingar och testamentstagare; var den döde gift, skall efterlevande makes giftorätt dock först tas ut. Egendomen kan emellertid icke omedelbart delas. Först måste fastställas vad som hör till kvarlåtenskapen. Vidare måste den dödes skulder utredas och om möjligt betalas samt andra behövliga avvecklingsåtgärder vidtas. Efter dödsfallet följer alltså närmast en längre eller kortare tid av boutredning; under denna tid måste en stundom mycket enkel, stundom mycket omfattande förmögenhetsförvaltning äga rum. Boutredning avslutas regelmässigt med delning av de behållna tillgångarna genom arvskifte.

I 18 kap. 1 § ärvdabalken (ÄB) stadgas att dödsbodelägare har att, om ej särskild dödsboförvaltning är anordnad efter vad i 19 kap. stadgas, för boets utredning gemensamt förvalta den dödes egendom. Förvaltningen av dödsboet är således överlämnad åt dödsbodelägarna. Varje dödsbodelägare kan emellertid enligt 19 kap. 1 § göra ansökan om att rätten måtte förordna att egendomen skall avträdas till förvaltning av *boutredningsman* samt utse någon att i sådan egenskap handha förvaltningen. Val av boutredningsman skall ske så att uppdraget kan förväntas bli utfört med den insikt som boets beskaffenhet kräver (19:3). Tingsrätten skall vid valet fästa särskilt avseende vid förslag av dem vilkas rätt är beroende av boutredningen. Dödsbodelägare kan förordnas till boutredningsman. Har den avlidne i testamente utsett särskild testamentsexekutor skall denne utses till boutredningsman, om det

inte föreligger särskilda skäl däremot. Möjlighet finns att förordna flera boutredningsmän, om så skulle vara erforderligt.

Om talan å boutredningsmans förvaltning gäller vad som är stadgat om sysslomän (19:19 1 st.). Detta innebär enligt 18 kap. 9 § handelsbalken att talan måste anställas inom ett år från det att boutredningsmannen avgett slutredovisning för sin förvaltning. Boutredningsman har rätt att av dödsboet få skäligt arvode samt ersättning för sina kostnader (19:19 2 st. ÄB). Räcker dödsboets medel inte till att betala ersättning till boutredningsmannen skall den som ansökt om boutredningsmannaförordnandet gälda ersättningen.

I lagen har icke upptagits föreskrift om någon särskild ordning, i vilken arvode och kostnadsersättning skall bestämmas. Stadgandet om talan å boutredningsmannens förvaltning äger i stället tillämpning. Om ett boutredningsarvode är oskäligt kan jämkning ifrågakomma enligt allmänna avtalsrättsliga regler. Vid sin prövning skall rätten enligt förarbetena till lagen (NJA II 1933 s. 281) fästa avscende vid det arbete som uppdraget krävt och den tid som åtgått, men i betraktande kommer jämväl den skicklighet, varmed boutredningen genomförts. I viss mån kan boets omfattning öva inflytande på arvodesbeloppet. Detta får emellertid inte t. ex. sättas i omedelbar relation till behållningen i boet, så att beloppet i verkligheten bestämmas i form av viss procent å behållna dödsboet i stället för, såsom sig bör, efter en uppskattning av förvaltningens omfattning. Inte heller får arvodet utgå efter den tid som boutredningen varar.

Enligt Sveriges advokatsamfunds stadgar (33 §) är *advokat* skyldig att underkasta sig skiljedom i tvist med huvudman om arvode och kostnad för utfört uppdrag, om huvudmannen inom ett år från sluträkningens avgivande hos styrelsen skriftligen påkallar detta. Skiljedom meddelas av styrelsen eller av särskild skiljenämnd. Genom en skiljedom är tvisten definitivt avgjord. Detta innebär att om boutredningsmannen är advokat, och dödsboedelägare påkallat skiljedom kan skiljenämndens avgörande inte omprövas av rätten.

Tidigare riksdagsbehandling

År 1974 behandlade riksdagen en motion (1974:389) med liknande yrkande som det nu ifrågavarande. Lagutskottet inhämtade yttranden över motionen. Samtliga remissinstanser avstyrkte bifall till densamma. Beträffande det närmare innehållet i remissvaren hänvisar utskottet till den i utskottets betänkande LU 1974:20 intagna remissammanställningen.

Utskottet påpekade i betänkandet för sin del att Advokatsamfundets prövning av advokatsarvodesanspråk inte inskränker sig till en kontroll av arvodesräkningen utan har naturen av skiljedom. Den av motionären föreslagna granskningen däremot liknade enligt utskottet närmast den som sker hos allmänna reklamationsnämnden. Utskottet anförde vidare följande.

Såsom framgår av remissvaren förekommer rättegångar, som rör klander av boutredningsmans arvodesanspråk, mycket sällan. Om detta beror på att oskäligen debiteringar är sällsynta eller, såsom motionären antytt, på att dödsbodelägare drar sig för att väcka klandertalan vid domstol, torde vara svårt att utreda. En av DON företagen undersökning visar emellertid att boutredningsman förordnas endast i några få procent av de avlidna bon. Enligt utskottets mening måste man därför räkna med att det skulle bli ett begränsat antal fall som skulle komma att underställas den föreslagna granskningsmyndighetens prövning.

Av Stockholms tingsrätts yttrande framgår att av de under år 1973 vid tingsrätten förordnade boutredningsmännen var 38 procent advokater. I regel torde det i dessa fall röra sig om komplicerade boutredningar, som kan medföra höga arvodesräkningar. Om en dödsbodelägare i sådant fall skulle vara missnöjd med arvodesräkningen kan han välja mellan att begära skiljedom hos Advokatsamfundet eller att klandra arvodesräkningen vid domstol. Något större behov att i dessa fall få en förhandsprövning föreligger inte. Beträffande övriga kategorier av boutredningsmän torde deras arvoden, såsom DON framhållit, i allmänhet inte vara högre än att en tvist vid domstol kan föras i enlighet med lagen om rättegången i tvistemål om mindre värden, som träder i kraft den 1 juli 1974. I dessa fall blir det ganska lätt att få arvodets storlek prövat av rätten. Rör det sig om högre arvoden än som kan prövas enligt nämnda lag kan förhållandena vara komplicerade, vilket gör det svårt för annan myndighet än domstol – med dess möjligheter att höra vittnen och sakkunniga – att ta ställning till arvodets skälighet.

Mot bakgrund av det anförda kan utskottet inte finna att det i varje fall för närvarande finns anledning att tillskapa en möjlighet till förhandsprövning av boutredningsarvoden. Samtliga remissinstanser har också avstyrkt motionen. Utskottet vill vidare erinra om att det på tjänsteområdet inte finns någon motsvarighet till allmänna reklamationsnämndens prövning på varuområdet. Att nu tillskapa en sådan motsvarighet enbart för den lilla del av tjänsteområdet som boutredningsmännens verksamhet utgör anser utskottet inte lämpligt.

Avslutningsvis vill utskottet understryka att DON eller den blivande centralmyndigheten för domstolsväsendet inte får anförtros uppgifter av det slag som motionären föreslagit. Riksdagen har tidigare (JU 1972:8 s. 4) mycket bestämt framhållit, att sistnämnda myndighets verksamhet inte får innebära något som helst ingrepp i domstolarnas självständighet och integritet, när det gäller den dömande verksamheten, och riksdagen har tillagt att det är en rättssäkerhetsfråga av stor vikt, som bör ägnas särskild uppmärksamhet, att så inte blir fallet.

Utskottet hemställde att motionen skulle avslås. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Utskottet

Boutredningsman äger enligt 19 kap. 19 § ärvdabalken att av dödsboet få skäligt arvode och ersättning för sina kostnader. Den som är missnöjd med det arvode som boutredningsmannen debiterar har rätt att väcka klandertalan vid domstol i den ordning som föreskrivs för talan å boutredningsmans förvaltning. Om ett arvode är oskäligt kan jämkning komma i fråga

enligt allmänna avtalsrättsliga regler.

I motionen yrkas att riksdagen skall hos regeringen begära förslag till inrättande av en särskild granskningsmyndighet för bedömning av skäligheten i arvode som debiterats av boutredningsman. Syftet med yrkandet är att göra det möjligt för dödsbodelägare att få en förhandsprövning av boutredningsmannaarvodet. Härigenom skulle den som vill klandra arvodet få en bättre grund för sin begäran om jämkning.

Våren 1974 behandlade utskottet en motion med liknande yrkande. Såsom framgår av den ovan intagna redogörelsen för utskottets yttrande ansåg utskottet enhälligt att det inte fanns anledning att tillskapa en möjlighet till förhandsprövning av boutredningsarvodet. Utskottet hemställde på grund därav att riksdagen skulle avslå motionen. Riksdagen biföll utskottets hemställan. Någon omständighet som skulle kunna utgöra anledning till ändring i riksdagens ställningstagande har inte förebragts i förevarande ärende. Utskottet avstyrker därför motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1975:22.

Stockholm den 25 februari 1975

På lagutskottets vägnar
IVAN SVANSTRÖM

Närvarande: herrar Svanström (c)*, Hammarberg (s)*, Lidgard (m), Sundelin (s), fru Åsbrink (s), herrar Sjöholm (fp)*, Andersson i Södertälje (s), Torwald (c), Olsson i Timrå (s), Winberg (m)*, fru Nilsson i Sunne (s), herrar Olsson i Sundsvall (c), Israelsson (vpk), fru Tillander (c) och fru Karlsson (c).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.